
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΔΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΡ. ΜΑΡΑΣΛΗΣ (1831—1907)
Ο ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΔΥΟ ΠΑΤΡΙΔΩΝ

Ο γιος του **Γρηγορίου Ιωάννου Μαρασλή, Γρηγόριος Γρηγορίου Μαρασλή**, γεννήθηκε στην Οδησό το 1831. Η οικογένεια του Γρ. Ιω. Μαρασλή είχε και μια θυγατέρα, για την οποία γνωρίζουμε ότι παντρεύτηκε με το Ρώσο **Αλέξανδρο Στ. Σαφόνοφ**. Είναι η **Ευρυδίκη Σαφόνοφ**, η οποία τάφηκε σε νεκροταφείο του Παρισιού το 1867.

Ο Γρ. Γρ. Μαρασλής γεννήθηκε στο αστικό περιβάλλον της ελληνικής οικογενείας του μεγαλεμπόρου πατέρα του την εποχή που είχε δημιουργηθεί ένα τμήμα της πατρίδας του πατέρα του ελεύθερο. Οπωσδήποτε, οι γονείς του θα μετέδωσαν στο νεαρό βλαστό τους όλο το ιστορικό για τους αγώνες που έκαναν στην Οδησό, μαζί με άλλους ομογενείς, καθώς και για τους αγώνες που έκαναν οι συμπατριώτες τους στην ελεύθερη, τότε, αλλά και σκλαβωμένη ελληνική γη, για την ελευθερία της. Εξάλλου, θα πρέπει να τον προετοίμασαν από μικρό για τη σταδιοδρομία του εμπόρου.

Από τους βιογράφους του πληροφορούμαστε ότι ο Γρ. Γρ. Μαρασλής φοίτησε στην Ελληνεμπορική Σχολή της Οδησού, στην ίδρυση της οποίας συνέβαλε και ο πατέρας του. Μετά την Ελληνεμπορική Σχολή, φοίτησε στο ονομαστό, τότε, λύκειο Ρισελιέ (Richelieu) της Οδησού, στις τάξεις του οποίου σπούδαζαν όλα τα εύπορα παιδιά της πολυεθνικής κοινωνίας της παραλιακής πόλεως της Μαύρης Θάλασσας.

Το λύκειο Ρισελιέ άρχισε τη λειτουργία του το 1817. Το ονομαστό αυτό ίδρυμα της Οδησού όφειλε την ίδρυση και ονομασία του στο Γάλλο **Αρμάνδο-Εμμανουήλ ντε Πλεσίς** (de Plessis), δούκα του Ρισελιέ, «εμιγκρέ» στη Ρωσία μετά τη Γαλλική Επανάσταση. Μαθητές του λυκείου ήταν και πολλοί Έλληνες, γνωστοί αργότερα από τις θέσεις τους στην ελληνική κοινωνία. Για παράδειγμα θα αναφέρουμε, εκτός από τον Γρ. Γρ. Μαρασλή, τους Κωνσταντίνο Παπαρηγόπουλο, Αλέξανδρο Ραγκαβή, αδελφούς Λεβίδη, Γρηγόριο Καμπούρογλου κ.ά. Το λύκειο Ρισελιέ εξελίχθηκε, αργότερα, σε πανεπιστήμιο και το 1865 έγινε γνωστό με την επωνυμία Novorossijskij Universitet (= Νεορωσικό Πανεπιστήμιο).

Ο Γρ. Γρ. Μαρασλής αποφοίτησε από το λύκειο Ρισελιέ το 1850. Οι βιογράφοι του αναφέρουν ότι μετά την αποφοίτησή του πήγε για «ανώτερες σπουδές» στο Παρίσι, αλλά δεν διευκρινίζουν τι συγκεκριμένα σπούδασε και πότε. Ασφαλώς θα πήγε τη δεκαετία του 1850. Πάντως, στον Κατάλογο Συνδρομητών «κατά την Γαλλίαν» του έργου του **Ι. Φιλήμονος, Δοκίμιον ιστορικόν περί της Ελληνικής Επανάστασεως**, συναντάμε και ονοματεπώνυμο «Γρηγόριος Μαρασλής», για πέντε σώματα του έργου.

Στην αρχή της σταδιοδρομίας του, «ανέλαβε καιτ' αρχάς δημοσίαν υπηρεσίαν παρά τω Γενικώ Διοικητή του Καυκάσου κ. Βοροντσώφ». Από το 1867 ως το 1873 ήταν ανώτερος υπάλληλος του Δήμου Οδησού. Από το 1873 ως το 1877 ήταν δημοτικός σύμβουλος, και παράλληλα, επιστατούσε στις επιχειρήσεις του πατέρα του.

Το 1878 ο Γρ. Γρ. Μαρασλής εξελέγη δήμαρχος Οδησού. Στη θέση αυτή παρέμεινε επί τέσσερις τετραετίες. Από την εποχή των μεγάλων διοικητικών μεταρρυθμίσεων της Ρωσίας το 1863, στην Οδησό, όπως και σ' όλες τις πόλεις της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, καθιερώθηκε η συνέλευση των εκπροσώπων της πόλεως, η οποία εξέλεγε τη βουλή της πόλεως (= *Obščaja gorodskaja дума*), η οποία, με τη σειρά της, εξέλεγε την εκτελεστική επιτροπή (= *rasporjaditel'naja gorodskaja дума*), από την οποία τελικά εκλεγόταν ο δήμαρχος της πόλεως (= *Gradonačal'nik*).

Η θητεία του Γρ. Γρ. Μαρασλή στη θέση του δημάρχου της Οδησού υπήρξε καρποφόρα και δημιουργική. Ρωσικές και ελληνικές πηγές αναφέρουν ότι την εποχή εκείνη, από το 1878 ως το 1894, η Οδησός μεταβλήθηκε σε εργοτάξιο υλικής και πνευματικής αναδημιουργίας. Αν ανατρέξουμε σε ρωσικές πηγές της εποχής, θα παρατηρήσουμε ότι ο Δήμος της Οδησού είχε για πολλά χρόνια της θητείας του Γρ. Γρ. Μαρασλή τεράστια ελλείμματα σε χρυσά ρούβλια, ακριβώς λόγω των πολλών δημοτικών έργων και ιδίως λόγω της επεκτάσεως του λιμανιού της, ώστε η πόλη αυτή να συναγωνίζεται τις πόλεις της Δυτικής Ευρώπης.

Ως πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Οδησού ο Γρ. Γρ. Μαρασλής φρόντιζε πάντοτε και να προβάλλει την Κοινότητα, αλλά και ο ίδιος να υπηρετεί με ζέση το Έθνος και το Γένος. Πρωτοστατούσε πάντοτε στις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν στην Οδησό και είχε επικοινωνία με γνωστές προσωπικότητες της εποχής.

Ο Γρ. Γρ. Μαρασλής ήταν, με καθολική διαπίστωση, η ψυχή και η κινητήρια δύναμη της Ελληνικής Κοινότητας Οδησού, στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα.

Και για την περίοδο αυτή της ζωής του, από το 1895 ως το 1907 (έτος του θανάτου του), οι πληροφορίες μας είναι φτωχές.

Το 1905 παντρεύτηκε με «ευγενή Ρωσίδα», αλλά δεν απέκτησαν απογόνους.

Το 1907 πήγε στη Νίκαια της Γαλλίας για θεραπεία, διότι υπέφερε από αρθρίτιδα και ποδάγρα. Το ταξίδι αυτό, που το έκανε κάθε χρόνο, ήταν το τελευταίο. Εκεί στη Νίκαια υπέστη ημιπληγία. Όταν επέστρεψε στην Οδησό, τις τελευταίες ημέρες του Απριλίου του 1907, ήταν έκδηλο ότι δεν θα ζούσε. Πράγματι, την 1η Μαΐου του 1907 πέθανε «πιθανώς εκ συγκοπής της καρδιάς».

Ο θάνατος του Γρ. Γρ. Μαρασλή συγκίνησε τον κόσμο της Οδησού και της Αθήνας. Η σορός του τάφηκε μέσα στον ελληνικό ναό της Αγίας Τριάδος της Οδησού. Η εφημ. **Εστία**, των Αθηνών, έγραψε ότι «Η είδησις, απροσδοκίτως και αφνιδίως ελθούσα, μετεδόθη ταχέως και παρήγαγε βαθείαν συγκίνησιν, ανάλογον προς την συγκίνησιν, ην ενέπνεε το όνομα το παλλόμενον εν αυτή τη ψυχή του Έθνους». Κληρονόμο της τεράστιας περιουσίας του άφησε τον ανεψιό του **Αλέξανδρο Στ. Σαφόνωφ**, γιο της αδελφής του, αξιωματικό του ρωσικού στρατού, ο οποίος, σύμφωνα με όρο της διαθήκης, πρόσθεσε το επίθετο Μαρασλής (**Marazli**) στο δικό του.

Στη νεκρολογία, η οποία είδε το φως της δημοσιότητας στην εφημ. **Εκκλησιαστική Αλήθεια**, του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αναφέρεται ότι ο Γρ. Γρ. Μαρασλής «... ετίμησε το Έθνος, εις ο ανήκεν, υπηρέτησε τη Εκκλησία και τη πίστει των πατέρων αυτού».

Τέλος, λίγες ημέρες μετά το θάνατο του Γρ. Γρ. Μαρασλή, ο **Γρηγόριος Ξενόπουλος** έγραψε το χρονογράφημα «Ευεργέται και Πολιτισμός», όπου εξάίρεται το εκδοτικό έργο της «Βιβλιοθήκης Μαρασλή».

Ο εθνικός ευεργέτης και μαικήνας

Ας δούμε όμως, σε αδρές γραμμές, τι πραγματοποιήθηκε στην Οδησό το διάστημα της δημαρχίας του Γρ. Γρ. Μαρασλή. Τις πληροφορίες αυτές τις αντλούμε από ελληνική πηγή της εποχής: ο εφέτης Πατρών **Ε. Π. Καρακάλος** συναντήθηκε στην Οδησό το 1895 με τον **Πάυλο Λέφα**, ιδιαίτερο γραμματέα του Γρ. Γρ. Μαρασλή και κατέγραψε όσα άκουσε:

«Υπό έποψιν επιστημονικήν»

1. «Μικροβιολογείον». Πρόκειται για το δημοτικό μικροβιολογικό εργαστήριο, το οποίο χτίστηκε το 1894 στο δυτικό τμήμα της πόλεως. Η δαπάνη της ανεγέρσεως εβάρυνε τον Γρ. Γρ. Μαρασλή, αλλά η συντήρησή του κατά 50 % το Δήμο της Οδησού και τον κρατικό προϋπολογισμό, αντιστοίχως.

2. Βιβλιοθήκη. Η δημοτική βιβλιοθήκη της Οδησού χτίστηκε το 1880. Όταν άρχισε να λειτουργεί είχε περίπου 20.000 τόμους βιβλίων. Η δαπάνη της ανεγέρσεως εβάρυνε τον Γρ. Γρ. Μαρασλή, και έφθασε στο ποσόν των 30.000 ρουβλίων της εποχής.

3. Μουσείο. Το δημοτικό «μουσείον των ωραίων τεχνών και των πειραματικών γνώσεων» χτίστηκε και αυτό με έξοδα του Γρ. Γρ. Μαρασλή.

4. Τεχνουργείο. Το δημοτικό «τεχνουργείον» ή «μέγαρον των βιομηχάνων τεχνών» χτίστηκε σε οικόπεδο το οποίο παραχώρησε ο Γρ. Γρ. Μαρασλής. Το «τεχνουργείον» ήταν τεχνική σχολή, στην οποία διδάσκονταν οι νέοι της Οδησού την ξυλουργική, τη σιδηρουργική και τη ζωγραφική τέχνη.

5. Το δημοτικό «Μέγαρον της Εταιρείας των Βιομηχάνων τεχνών» ήταν σχολή διδασκαλίας των βιομηχανικών μαθημάτων. Διευθυντής της σχολής ήταν ο βοηθός δήμαρχος, καθηγητής **Βαλέριος Λιέγκιν** (Liegin). Από περιγραφές της εποχής μαθαίνουμε ότι εντυπωσίαζε η αίθουσα συνεδριάσεων των εταίρων.

6. Αγροκήπιο. Το δημοτικό αγροκήπιο ιδρύθηκε έξω από την Οδησό, στο νοτιοανατολικό τμήμα των προαστίων της. Οι κύριες εγκαταστάσεις, το παράρτημά του καθώς και ο ναός του χτίστηκαν με δαπάνες του Γρ. Γρ. Μαρασλή.

7. Το δημοτικό πάρκο της νοτιοανατολικής πλευράς της πόλεως, στα εγκαίνια του οποίου παραβρέθηκε και ο τσάρος της Ρωσίας **Αλέξανδρος Β'** (1851—1881).

8. Δημοτικά εκπαιδευτήρια. Το κτιριακό συγκρότημα των δημοτικών εκπαιδευτηρίων, αλλά και ο παρακείμενος ναός επ' ονόματι του αγίου Γρηγορίου, στο νοτιοδυτικό τμήμα της πόλεως, χτίστηκαν με δαπάνες του Γρ. Γρ. Μαρασλή.

9. Δημοτικό αναγνωστήριο. Το δημοτικό αναγνωστήριο χτίστηκε κοντά στα δημοτικά εκπαιδευτήρια, προφανώς για να χρησιμοποιείται από τους μαθητές.

10. Νέα δημοτικά εκπαιδευτήρια. Στο κτιριακό συγκρότημα των δημοτικών εκπαιδευτηρίων (βλ. αριθ. 8), τα οποία αναφέραμε, πρέπει να προσθέσουμε τα νέα δημοτικά εκπαιδευτήρια που προστέθηκαν, προφανώς λόγω αδιαχωρήτου. Το 1881 χτίστηκε δημοτικό σχολείο θηλέων, το 1892 μικτό δημοτικό σχολείο και το 1894 παρθεναγωγείο.

«Υπό έποψιν φιλανθρωπικήν»

11. Πτωχοκομείο. Το δημοτικό πτωχοκομείο στέγαζε, το 1895, 780 άτομα. Το κτίριο, το οποίο αποτελούνταν από πέντε ορόφους, είχε 150 δωμάτια και βιβλιοθήκες. Από τους πέντε ορόφους, οι τέσσερις χτίστηκαν με δαπάνες του δήμου και ένας με δαπάνες του Γρ. Γρ. Μαρασλή. Το πτωχοκομείο συντηρούνταν από τον τακτικό προϋπολογισμό του δήμου.

12. Γηροκομείο. Το δημοτικό γηροκομείο είχε χωριστό τμήμα ανδρών και γυναικών. Το κτίριο χτίστηκε με δαπάνες του Γρ. Γρ. Μαρασλή. Το συγκρότημα συντηρούνταν από τον τακτικό προϋπολογισμό του δήμου.

13. «Εστιατόριον των παιδών». Το δημοτικό «εστιατόριον των παιδών» της Οδησσοῦ ήταν παρόμοιο με τα σημερινά «Άσυλα παιδιού». Προοριζόταν για τα παιδιά των εργαζομένων, τα οποία έμεναν εκεί όλη την ημέρα και είχαν διατροφή και εκπαίδευση. Ο Γρ. Γρ. Μαρασλής έχτισε ένα διαμέρισμα της οικοδομής.

14. «Εστιατόριον των ορφανών παιδών». Το δημοτικό «εστιατόριον των ορφανών παιδών» της Οδησσοῦ ήταν παρόμοιο με τα σημερινά «ορφανοτροφεία». Εκεί φιλοξενούνταν τα ορφανά παιδιά της Οδησσοῦ και επιπλέον είχαν εξασφαλισμένη διατροφή και εκπαίδευση στην ξυλουργική τέχνη.

15. «Άσυλον ύπνου». Στο δημοτικό «άσυλο ύπνου» μπορούσε να καταλύσει οποιοσδήποτε, πληρώνοντας 4 καπίκια τη βραδιά. Ήταν το ξενοδοχείο των απόρων. Το κτίριο χτίστηκε με δαπάνες του Γρ. Γρ. Μαρασλή.

16. «Εστιατόριο των απόρων». Το δημοτικό «εστιατόριο των απόρων» χτίστηκε το 1894.

17. «Βρεφοκομείον των εκθέτων». Το δημοτικό «βρεφοκομείον των εκθέτων» ιδρύθηκε το 1889.

18. «Οφθαλμοκομείον». Στο δημοτικό οφθαλμιατρείο είχαν δικαίωμα εξετάσεως όλοι οι κάτοικοι της Οδησσοῦ.

19. «Γηροκομείον των εις пенίαν περιπεσόντων πλουσιών». Το δημοτικό αυτό γηροκομείο ιδρύθηκε το 1889.

Εξάλλου, κατά τη διάρκεια της θητείας του Γρ. Γρ. Μαρασλή στο Δήμο Οδησσοῦ, εκτελέστηκαν τα ακόλουθα μεγάλα έργα:

20. Το δημοτικό θέατρο.
21. Οι δημοτικές φυλακές.
22. Η δημοτική αγορά.
23. Η δημοτική ζωοαγορά.
24. Το δημοτικό ταχυδρομικό μέγαρο.
25. Ο ηλεκτροφωτισμός της πόλεως.
26. Οι δημοτικοί τροχιόδρομοι.
27. Το νέο δημοτικό υδραγωγείο.
28. Τα δημοτικά μηχανικά πλυντήρια.
29. Το δημοτικό ψυχιατρείο.
30. Η δημοτική παλαιίστρα.
31. Η δημοτική αίθουσα συναυλιών.
32. Ο δημοτικός παιδικός κήπος.
33. Η ανακαίνιση του δημοτικού νεκροταφείου, και
34. Η εκτέλεση διαφόρων λιμενικών έργων.

Τέλος, **στην Ελληνική Παρουσία της Οδησού ο Γρ. Γρ. Μαρασλής πρόσφερε:**

35. Το σπίτι του πατέρα του, το οποίο ονομαζόταν «**Το εργαστήρι της Φιλικής Εταιρείας**». Το σπίτι αυτό σώζεται μέχρι σήμερα (Krasnyj pereulok 18). Στο κτίριο υπάρχει επιγραφή στην ουκρανική γλώσσα, η οποία αναφέρει τα ακόλουθα: **Στο κτίριο αυτό στεγαζόταν το κέντρο της μυστικής ελληνικής πατριωτικής ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ που ιδρύθηκε στην Οδησό το 1814, η οποία τέθηκε επικεφαλής το 1821 της Επανάστασης στην Ελλάδα ενάντια στον τουρκικό ζυγό.**

36. Ένα ακίνητο στο τέλος της οδού Πούσκιν, κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό (της Οδησού), από το οποίο είχε 50.000 ρούβλια το χρόνο εισόδημα η Ελληνική Κοινότητα Οδησού.

37. Το γηροκομείο της Ελληνικής Κοινότητας Οδησού, το οποίο χτίστηκε το 1895.

38. Το πτωχοκομείο της Ελληνικής Κοινότητας Οδησού, και

39. Οικονομική ενίσχυση στο ναό της Αγίας Τριάδος Οδησού.

Ας δούμε, σε αδρές γραμμές, τις **δωρεές του Γρ. Γρ. Μαρασλή προς τον Ελληνισμό εκτός της Ρωσίας:**

1. Καρπός της μεγαθυμίας του υπήρξε κυρίως η ίδρυση της μοναδικής στο είδος της «**Βιβλιοθήκης Μαρασλή**», η οποία των κατέταξε στη χορεία των μαικήνων.

2. Στην ιδιαίτερη πατρίδα του **Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε' (1801—1821)**, τη Δημητσάνα, πρόσφερε τον ανδριάντα του Έθνομάρτυρα. Ο ανδριάντας κατασκευάστηκε στην Ιταλία το 1892 και βρισκόταν στον περβόλο του ναού της Αγίας Τριάδος της Οδησού, από όπου μεταφέρθηκε στη Δημητσάνα.

3. Το κτίριο στη λεωφόρο Διαδόχου Κωνσταντίνου (αργότερα Κηφισιάς και σήμερα Βασιλίσσης Σοφίας) των Αθηνών, όπου θα στεγαζόταν η «**Βιομηχανική και Εμπορική Ακαδημία**». Πρόκειται για τον πρόδρομο της Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών. Είναι το σημερινό **Ιπποκράτειο Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών, Βασιλίσσης Σοφίας 114, Αθήνα** (βέβαια στη μορφή που είχε όταν ήταν «Προσφυγικό Νοσοκομείο

ίο» το 1922). Οι δαπάνες ανεγέρσεως εβάρυναν και άλλους Έλληνες της διασποράς.

4. Το **Μαράσλειο Διδασκαλείο Αθηνών**. Πρόκειται για το κτιριακό συγκρότημα της οδού Μαρασλή 4. Το οικοπέδο 10 στρεμμάτων το παραχώρησε το 1876 η μονή των Ασωμάτων Πετράκη στο Δημόσιο. Ο Γρ. Γρ. Μαρασλής ανέλαβε τη δαπάνη της ανεγέρσεως του κτιρίου και τον εξοπλισμό του. Τα εγκαίνια του κτιρίου έγιναν στις 5 Νοεμβρίου 1905.

5. Το ενυδρείο του Παλαιού Φαλήρου. Το **«Μαράσλειο ενυδρείο»** ιδρύθηκε στις αρχές του αιώνα μας μέσα στο ζωολογικό κήπο του Παλαιού Φαλήρου. Καταστράφηκε όμως το 1912.

6. Η Διεθνής Έκθεση, των Αθηνών, το 1903. Η **πρώτη «Διεθνής Έκθεση» στο νεοελλαδικό χώρο** εγκαινιάστηκε στην Αθήνα στις 31 Μαΐου 1903. Τότε ο Γρ. Γρ. Μαρασλής εξελέγη επίτιμος πρόεδρος της.

7. Το (Μαράσλειο) **Ορφανοτροφείο Κερκύρας**. Το κτίριο ανεγέρθηκε το 1906 με 1907 με δαπάνες του Γρ. Γρ. Μαρασλή, «επί γηπέδου κειμένου κατά την λεωφόρο Μ.Δ. Αλεξάνδρας».

8. Πολλούς **πίνακες** στην Εθνική Πινακοθήκη των Αθηνών.

9. Τη βιβλιοθήκη στο Γάνο και οικονομική ενίσχυση των κοινοτικών σχολείων της Χώρας.

10. Την **«Πατριαρχική Αστική Σχολή του Μαρασλή»** (όπως την αναφέρει η *Εκκλησιαστική Αλήθεια*) στο Φανάρι της Κωνσταντινουπόλεως.

11. Τη **Μαράσλειο Σχολή της Φιλιππουπόλεως**, για την οποία έγραψε σχετικά ο γνωστός **Κ. Μυρτίλος-Αποστολίδης** και δημοσίευσε αρκετά ενδιαφέρουσες φωτογραφίες. Την περίοδο του 1900 με 1906 εκεί στεγάστηκε το ελληνικό γυμνάσιο αρρένων, η αστική σχολή και η κοινοτική βιβλιοθήκη.

12. Το **«Μαράσλειον Ελληνικόν και Πρακτικόν Εμπορικόν Λύκειον» της Θεσσαλονίκης**. Πρόκειται για το «Ελληνικόν Εμπορικόν Λύκειον» του γνωστού λογίου **ιεροδιακόνου Στεφάνου Νούκα**, ο οποίος με συνδρομή 10.000 ρουβλίων του Γρ. Γρ. Μαρασλή (περίπου 1.200 χρυσές λίρες του 1905) έκτισε νέο κτίριο. Το κτίριο αυτό σώζεται μέχρι σήμερα στην οδό Αλεξανδρείας 93, Θεσσαλονίκη, και στεγάζει το 19ο γυμνάσιο και λύκειο Θεσσαλονίκης. Οι παλαιοί Θεσσαλονικείς γνωρίζουν το κτίριο ως **«Β' γυμνάσιο Θηλέων Θεσσαλονίκης»**.

13. Στο Οικουμενικό Πατριαρχείο δώρισε το 1893, «δια τον Πατριαρχικόν Ναόν του Αγίου Γεωργίου», μια πατριαρχική στολή, δώδεκα ιερατικές και έξι διακονικές. Εξάλλου, το 1900 δώρισε, «δια τον Ιερόν Ναόν Ευαγγελίστριας Ταταούλων», ένα χρυσοκέντητο επιτάφιο.

14. Πολλές οικονομικές ενισχύσεις.

Η Βιβλιοθήκη Μαρασλή.

Το 1897, ύστερα από πρόταση του τότε διευθυντού της Ελληνεμπορικής Σχολής της Οδησού Λυσσάνδρου Γ. Χατζηκώνστα, ο Γρ. Γρ. Μαρασλής ίδρυσε οργανισμό με την επωνυμία **Βιβλιοθήκη Μαρασλή**. Κύριος σκοπός του οργανισμού ήταν η μετάφραση στην ελληνική γλώσσα επιστημονικών κλασικών συγγραμμάτων από άλλες γλώσσες, αλλά μεταξύ αυτών εκδόθηκαν και πρωτότυπα έργα. Ο χαρακτηρισμός της «Βιβλιοθήκης Μαρασλή», ο οποίος αναφέρεται σε κάθε έκδοση, ήταν **«Συλλογή εγκρίτων επιστημονικών ξένων τε εν ελληνική μεταφράσει και πρωτοτύπων**

Ο Γρηγόριος Γρηγορίου Μαρασλής (1831—1907).
Πορτραίτο του Ι. Α. Καρτσώφ, 1896, λάδι σε μουσαμά, Καλλιτεχνικό Μουσείο Οδησσού.
Φωτογραφία του εξωφύλλου του βιβλίου: Ο. Φ. Βοτςάνσκαγια (επιμ.), *Grigorij Grigorievič Marazli, Mecenat i kolekcioner*, Οδησσός (OKFL) 1995

συγγραμμάτων». Ο δωρητής ανέθεσε την επιμέλεια της Βιβλιοθήκης στο λόγιο εκπαιδευτικό της Οδησσού, ο οποίος είχε την έμπνευση και εισηγήθηκε το όλο εκδοτικό έργο, Λύσανδρο Γ. Χατζηκόνστα. Ο τελευταίος διηύθυνε τον οργανισμό από την Οδησό. Οι εκδόσεις πραγματοποιήθηκαν από το τυπογραφείο των αδελφών Πολυβίου και Δημητρίου Αθ. Σακελλαρίου, το οποίο λειτουργούσε στην ελληνική πρωτεύουσα από το 1857. Μετά το θάνατο του Λυσάνδρου Γ. Χατζηκόνστα, την επιμέλεια της Βιβλιοθήκης ανέλαβε ο Αναστάσιος Ν. Μάλτος.

Σύμφωνα με μαρτυρία της εποχής ο Γρ. Γρ. Μαρασλής δαπανούσε το ποσόν των 25 με 30.000 ρουβλίων το χρόνο. Υπολογίζεται ότι στο διάστημα των δώδεκα ετών, που εκδίδονταν τα έργα της Βιβλιοθήκης, δαπανήθηκαν από το δωρητή περισσότερα από ένα εκατομμύριο δραχμές. Τα έργα διετίθεντο σε χαμηλές τιμές, αλλά και μεγάλο μέρος βιβλίων στέλλονταν δωρεάν σε δημόσιες, δημοτικές, σχολικές και εκκλησιαστικές βιβλιοθήκες.

Η έκδοση της Βιβλιοθήκης διακόπηκε μετά το θάνατο του δωρητή. Από δημοσίευμα της εποχής πληροφορούμαστε ότι έγινε έκκληση στον ανειδίκο και κληρονόμο του Γρ. Γρ. Μαρασλή, Αλέξανδρο Στ. Σαφόνοφ, να συνεχίσει τη χρήσιμη αυτή εκδοτική προσπάθεια. Πράγματι, η έκδοση συνεχίστηκε, αλλά μόνο για δύο χρόνια, ως το 1909, και έτσι στάθηκε δυνατό να εκδοθούν όσα έργα ήταν στο τυπογραφείο από το 1907. «Είναι λυπηρόν, έγγραφε ο καθηγητής του πανεπιστημίου της Οδησσού Συνόδης Παπαδημητρίου, ότι ο μέγας δωρητής, ίσως μη περιμένων το τέλος του τόσον ραγδαίον, δεν επρόλαβε εν τη διαθήκη του να προνοήση υπέρ του μέλλοντος της Βιβλιοθήκης του...».

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ο. F. Botušanskaja (επιμ.), *Grigorij Grigorievič Marazli, Mecenat i kolekcionner, Sbornik statej*, Οδησσός (OKFL) 1995.
2. P. Herlihy, *Odessa, A history, 1794—1914*, Cambridge, Mas., 1991.
3. Μαρία Καραβία, *Οδησσός· Η λησμονημένη πατρίδα*, Αθήνα (Άγρα) 1998.
4. Β. Καρδάσης, *Ο Ελληνισμός του Εύξεινου Πόντου*, Αθήνα (Μύλητος) 1997.
5. Β. Καρδάσης, *Έλληνες ομογενείς στη Νότια Ρωσία*, Αθήνα (Αλεξάνδρεια) 1998.
6. Κ. Κ. Παπουλίδης, *Γρηγόριος Γ. Μαρασλής (1831—1907)· Η ζωή και το έργο του*, Θεσσαλονίκη (ΙΜΧΑ) 1989.
7. Κ. Κ. Παπουλίδης, *Οι Έλληνες της Οδησσού*, Θεσσαλονίκη (Αφοί Κυριακίδη) 1999.
8. Ε. Παυλίδης (επιμ.), *Ο Ελληνισμός της Ρωσίας και τα 33 χρόνια του Σωματείου των εκ Ρωσίας Ελλήνων*, Αθήνα 1953.
9. Σ. Γ. Σακελλαρίου, *Φιλική Εταιρεία*, Οδησσός 1909.
10. Γ. Φαρσακίδης, *Η πρώτη πατρίδα*, Αθήνα (χ.χ.).